

## מז. עליה לרגל בזמן הזה

התורה בפרשת ראה עוסקת בהלכות הקשורות לבית הבחירה, ומתמקדת במצוות בהן יש לעלות פיסית לבית המקדש (לדוגמה ביכורים ומעשרות). לאחר מכן (טז, א-יז) התורה מצווה על מצוות עלייה לרגל והבאת שלושה קרבנות בשלושת הרגלים (קרבן חגיגה - שלמים, עולת ראייה ושלמי שמחה).

בפרק זה נעסוק בשאלה האם מצוות ראייה שייכת גם כאשר לא ניתן להביא את קרבן עולת ראייה, או שמא המצווה חלה רק בזמן שבית המקדש קיים; האם המצווה שייכת גם בימינו?

### הגדרת המצווה

הרמב"ם מונה בספר המצוות את מצוות עליה לרגל כמצווה אחת עבור כל המועדים (בניגוד למצוות שבתון שנמנית בנפרד עבור כל מועד). הרמב"ם מפצל בין שלוש מצוות שונות:

והמצווה הנ"ב היא שצונו לעלות לרגל למקדש שלש פעמים בשנה. והוא אמרו יתעלה שלש רגלים תחוג לי בשנה. וכבר התבאר בכתוב שזאת החגיגה הוא שיעלה בקרבן יקריבהו... וחגיגה זו ענינה שיקריב קרבן שלמים...

והמצווה הנ"ג היא שצונו להראות ברגלים והוא אמרו ית' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' א-להי ישראל. וענין מצוה זו שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו שיוכל ללכת ברגליו ויקריב קרבן עולה בעלותו...

והמצווה הנ"ד היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו יתעלה ושמתח בחגך. והיא המצווה השלישית מן השלש מצוות הנוהגות ברגל. והענין הראשון הרמוז אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה... שלמי שמחה...<sup>1</sup>

הרמב"ם קושר את מצוות עליה לרגל עם הקרבת קרבן, ומכאן משמע שהגדרת המצווה היא הקרבת קרבן בבית המקדש - האדם נראה לפני ה' על ידי הקרבת קרבן. הרמב"ם מונה שלוש מצוות, אחת לכל קרבן. הרמב"ם חוזר על עקרון זה בתחילת הלכות חגיגה:

שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן: הראייה שנאמר יראה כל זכורך, והחגיגה... והשמחה... הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום

---

1. יש להעיר שלמרות שמצווה זו קשורה להבאת קרבן שלמים, היא אינה תלויה במקדש והיא נוהגת גם בימינו. בהמשך הפרק נתמקד במצוות עליה לרגל וחיובה בימינו, וייתכן וקיים קשר בין המצוות השונות המובאות בסמיכות.

טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה, ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם...

ברמב"ם מבואר שהגדרת המצווה היא הבאת הקרבן והקרבנו בבית המקדש. לאור זה מתבארים דבריו בספר המצוות, בסיום מניית מצוות עשה, כאשר הוא דן על מצוות שאינן שייכות בכל דור:

ומהם גם כן מצות אינן נוהגות אלא בהיות הבית קיים כגון חגיגה וראיה ומצות הקהל.

הרמב"ם כותב במפורש שמצוות אלו לא שייכות כאשר בית מקדש חרב ולכן אין הן נוהגות בימינו<sup>2</sup>.

לעומת שיטת הרמב"ם מצאנו מספר גישות שפיצלו בין שתי החובות - מצווה אחת לעלות לרגל ולהיראות לפני ה' בבית המקדש, ומצווה נפרדת להקריב קרבן. גם אם במניין המצוות הן מנויות כמצווה אחת, עדיין מדובר על שני חלקים וניתן לקיים כל חלק בנפרד.

כך יש להסביר את שיטת בה"ג אשר פיצל את המצווה לשתי מצוות שונות. דיון בנושא זה מופיע בדברי הרב פערלא על ספר המצוות לרס"ג, במהלך הסברו לשיטת בה"ג:

ועל פי זה מתבררת על נכון דעת הבה"ג וסיעתו ז"ל, שמנו עשה דמתנת יד וגם מנו עשה דמצות ראיה וגם עשין דחגיגה השמחה. כל אחת בפני עצמה במספר העשין... ולפי מה שכתבנו הדברים ברורים, דעשה במתנת יד היינו עשה דאיש כמתנת ידו וכו'. וענין המצווה הוא שכל איש חייב ליתן ולהביא עולות ראיה כאשר תשיג ידו. ומצוות עשה בראייה היינו המצווה לראות בעזרה ברגל וס"ל שהם שתי מצוות מיוחדות בפני עצמן... וזה דלא כהרמב"ם וסיעתו.

הטורי אבן הבין שהתלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי נחלקו בשאלה זו:

ומ"מ נראה לי לתלמוד מן הירושלמי הזה שראיית פנים וקרבן ראיה תרתי ניהו, ואם ראה פנים ריקם בלא קרבן ראיה- מצות ראיית פנים מיהו קיים. שהרי לפי דברי הירושלמי יש שמחויבים בראיית פנים ואין חייבין בקרבן ראיה, דתרתני ניהו ואפשר להא בלא הא... אבל לפי גמרא שלנו דסבירא ליה דליתא חיוב ראיית פנים בלתי קרבן ראיה, והחייב בזה חייב בזה והפטור בזה פטור בזה- קרבן ראיה מעכב לראיית פנים... (חגיגה ב, א ד"ה חוץ מחש"ו)

2. האחרונים דנו בשיטת הרמב"ם בעיקר סביב דבריו בהלכות חגיגה שמהם משמע שאדם שעולה לרגל ולא מביא קרבן אינו מקיים עשה ואפילו עובר עבירה. הטורי אבן הסביר שמי שעולה לרגל בלי קרבן עושה לפי הרמב"ם מצווה הבאה בעבירה. לאור כך דנו האחרונים האם מצב כזה יתכן והאם יש בכלל מצווה או רק עבירה. ראו בעניין זה במנחת חינוך על פרשת ראה במצוות ראיה; שפת אמת חגיגה ב, א; ובספרו של הרב אשר וייס 'מנחת אשר' על פרשת ראה.

הטורי אבן הבין כי לשיטת התלמוד הירושלמי יש שני חיובים שונים, וניתן לקיים ראיית פנים בעזרה ללא תלות בהבאת הקרבן, בשונה משיטת התלמוד הבבלי ששני החיובים תלויים זה בזה.

גישה שלישית עולה מדברי היראים:

ראייה- בוא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל חפץ שיראו במקום שכינתו דכתיב... וכאשר יבואו לראות צריכין לעשות צדקה או קרבן דכתיב: 'לא יראו פני ריקם' וכתוב בספרי ריקם מן הצדקה. (מצווה תכה)

היראים מבין שיש חובה לעלות לבית המקדש עם משהו ביד, אך אין חובה שזה יהיה דווקא קרבן. היהודי מצווה לשתף את הקב"ה כאשר הוא נראה לפניו, ודבר זה יכול להיות גם בצדקה. הביטוי 'מתנת יד' לא מתפרש רק כקרבן, אלא גם כמתן צדקה.

### מנהג העולם

לפי ההבנה שניתן לקיים את מצוות ראייה רק בהבאת קרבן עולה, נראה כי לאחר החורבן לא ניתן לקיים מצווה זו. ברם, מצאנו עדויות רבות על כך שיהודים נהגו לעלות לרגל גם לאחר חורבן בית המקדש.

המקור המרכזי לכך הוא בדברי המדרש בשיר השירים רבה:

'עיניך יונים' - עיניך הן סנהדרין שהם עינים לעדה... יונים, מה יונה זו תמה, כך ישראל נאים בהילוכן כשהן עולין לפעמי רגלים, מה יונה זו מצויינת, כך ישראל מצויינין בתגלחת במילה וציצית... מה יונה זו אע"פ שאת נוטל גזוליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אע"פ שחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה... (ד, ב) <sup>3</sup>

דברים דומים אומר הר"ן בדיונו בהלכה שגם בימינו מתחילים לשאול את הגשמים ב' במרחשוון, למרות שחרב בית המקדש:

...היינו אפילו לאחר חורבן, לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושיין גם היום. ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה... (בא ד"ה ואיכא למידק)

המהר"ץ חיות (שו"ת עו, ג) מוכיח שבימי התנאים היו עולים לרגל לירושלים, מכך שמצאנו שאלות לגבי נדרים של עולי רגל כאשר הם חיו בתקופה שלאחר החורבן.

---

3. הפוסקים הבינו שדברי המדרש אינם מתייחסים רק לקיום יום טוב לאחר חורבן הבית, אלא שדברי סיום המדרש מתייחסים לתחילתו הן בעליה לרגל.

## חיוב לטהר עצמו ברגל

אחת מהשלכות לשאלה האם מצוות עליה לרגל שייכת גם בימינו, הינה חובת ההיטהרות לכבוד הרגל. הגמרא במסכת ראש השנה (טז, ב) מביאה בשם רבי יצחק כי חייב אדם לטהר את עצמו ברגל. מהפסוק המובא בגמרא, וכן מדברי הראשונים והפוסקים, עולה שדין זה נובע מהצורך להיות טהורים על מנת לעלות למקדש<sup>4</sup>. מה הדין בימינו?

מדברי הרא"ש (יומא י, כד) משמע שעקרונית גם בזמן הזה יש חיוב לטהר ברגל, אך מכיוון שלא ניתן לטהר לגמרי אז החיוב לא חל. לעומתו, הב"ח כתב (או"ח סימן תרג) שמה שאפשר לטהר מטהרין, וגישה שלישית סוברת שיש לטהר משום זכר למקדש<sup>5</sup>.

מצאנו דיון בנושא גם בעקבות דברי המשנה בביצה (ב, ב) המביאה מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל מתי יש לטבול כאשר המועד חל ביום ראשון. לדעת בית שמאי האדם חייב לטבול לפני השבת כפי שנפסק לגבי טבילת כלים, ואילו בית הלל סוברים שיש לטבול את הכלים לפני שבת אך האדם יכול לטבול בשבת עצמה. רש"י (יז, ב) מסביר שבית הלל אומרים רבותא שהאדם יכול לטבול גם בשבת, אולם המהרש"ל (ים של שלמה ב, יט) חולק על רש"י ומסביר שהאדם צריך לטבול דווקא בשבת:

אני אומר, דדוקא קתני, שצריך לטבול בשבת, כדי לטהר עצמו קודם כניסת הרגל<sup>6</sup>.

לפי הבנת המהרש"ל נראה שמשנה זו להלכה גם בימינו, וממילא יש חיוב לטהר עצמו ברגל גם לאחר החורבן.

## מצווה או חובה

לאור האפשרות שניתן לקיים את מצוות עליה לרגל גם לאחר החורבן, יש לבחון האם מדובר על חובה, רשות או שמא זו רק הנהגה טובה.

ממספר אחרונים משמע שיש מנהג לעלות לירושלים, ואולי יש בכך אף מצווה, אך ברור כי אין חיוב. כך עולה מתשובת 'חתם סופר' בתוך דיונו האם אפשר לעלות לרגל ללא רשות האישה:

נמצא בזמן שבת המקדש קיים ראוי ונכון שתכוף לבעלה לשוב לשבת בירושלים. אבל בזמן הזה אין חיוב עשה לעלות לרגל, וגם לא להתעכב שם ללמוד ממעשה.

4. ראו בדברי הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין טז, י; שאגרת אריה סימן סז.

5. ספר הקובץ על הרמב"ם סוף הלכות ק"ש, שו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' סימן קכג וכן בתשובה שמובאת בסיום ספר חוות יאיר. בנוסף ראו סיכום בדברי הרב פרלא על סהמ"צ לרס"ג (עשין עמוד סח) שמביא מספר ראשונים שמבינים שדין זה נהוג בזמן הזה, כדי ליכנס לרגל מתוך קדושה וטהרה.

6. וראו את דברי הצ"ח (על הסוגיה) שדן במחלוקת רש"י והמהרש"ל ומקשר אותם לשיטת הרמב"ם ולשאלה האם החיוב להיכנס לרגל כשהוא טהור או שיכול לטהר גם במהלך המועד.

כהנים בעבודה. ואם הבעל רוצה לעלות לשם אינו עולה בלא רשותה...  
(י"ד סימן רלד)

כיוון דומה מופיע בדברי ה'נודע ביהודה' המקשר בין עליה לרגל ובין החיוב לעלות ולראות את פני רבו ברגל (גמרא ראש השנה טז, ב). בדבריו הוא כותב שמכיוון שאין היום הקרבת קרבן חגיה וראיה, אז אין חיוב לעלות לרגל:

ואם כן לפי זה בזמן הזה שבעוונותינו הרבים נתקיים 'והשימותי את מקדשיכם', שאפילו בשעת שממה קדושתה עליה והשכינה לא זזה מכותל מערבי, ואין אנחנו הולכים לקבל פני השכינה שמה כלל, כי לא חייבה אותנו התורה כי אם בקרבן חגיה ועולות ראיה...  
(תנינא או"ח צד)

שיטות אלו מבינות שאין חובה לעלות לרגל בזמן הזה ונראה שאין עניין בהנהגה זו. אך במספר אחרונים אנו מוצאים גישות אחרות הנעות בין מצווה לחובה לעלות לרגל בזמן הזה, או שאין בכך חובה אך מדובר בהנהגה יפה וחשובה.

הרב וולדנברג מתאר בהרחבה את הגישה הרואה מנהג יפה בכך שנהגו רבים לעלות ברגל במועדים:

הכיסופים העזים והתשוקה הקדושה והנוראה של המוני בית ישראל למאות אלפי רבי רבבותיהם כ"י לנהור בלי הרף על יד הכותל המערבי ולהשקיף על מקום המקדש, ובמיוחד בחג ומועד, הוא לא מפני שבזמן הזה יש חיוב של עליה לרגל, דחיוב עשה מהתורה אין בזמן הזה לעלות לרגל... אלא הוא זה מפני שהמקום הזה הוא מקום שורש יניקת קודש קדושתו של עם ישראל בכללותו ושל כל אחד ואחד מישראל בפרטותו בהכרה ומתחת לסף ההכרה וכדברי המדרש בשה"ש ח'... יש בזה גם משום להפיג עגמת נפשם הנשמטית העמוקה, ובלשונו שם: ומה שאנו נוהגין היום עם אחינו אנשי גאולתנו יושבי הארץ כאנשי סין וחמת דמשק צובה מצרים ואלכסנדריה לעלות לירושלים בחגים ובמועדים אינו אלא מפני עגמת נפש רוצה לומר להרבות עגמת נפש וכנאמר: אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדדם עד בית אלקים בקול רנה ותודה המון חוגג (תהלים מ"ב), ועל הכל מפני שישראל אע"פ שאינם נביאים בני נביאים הם ומרגישים בחזון - רוחם קביעות ההלכה שקדושת המקדש וירושלים אינה בטילה ובין חרב ובין שאינו חרב שכינה שם כמו שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים.

וההוכחה על קביעות ההלכה שקדושת ירושלים ומקדש לא בטלה ממנהגם של בני ישראל בזה, מצינו באמת בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ר"א שכותב להוכיח בכזאת ממנהגו האמור של העם עיי"ש. ועוד מוכח כהאמור גם מההלכה הקבועה והמקובלת באין עוררין עליה שגם בזמן הזה צריך המתפלל לכוון פניו להתפלל נגד ירושלים...

(שו"ת ציץ אליעזר י, א, צג)<sup>7</sup>

לפי שיטת הרב וולדנברג אין חיוב בזמן הזה לעלות לרגל, אך מכיוון שקדושת ירושלים והמקדש לא בטלה יש חשיבות בעליה לרגל. מעלה זו קשורה לעוגמת נפש על חורבן המקדש, ולשאיפה לחזור ולהתקרב למקום הקדוש גם בימינו.

בדרך זו כותב גם הרב ראטה בשו"ת קול מבשר:

הנה ענין העליה לרגל הוא בוודאי דבר חשוב מאוד גם בזמן הזה. (ב, י)

האחרונים שכותבים בדרך זו קושרים זאת לעובדה שקדושת המקדש וירושלים קיימת גם בימינו כפי שהיה בזמן הבית, ובסיס דבריהם הינם דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה:

...לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר: 'השמותי את מקדשיכם', ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדושתן הן עומדים... (ו, טז)<sup>8</sup>

לאור התפיסה שהשכינה שורה בירושלים ובמקום המקדש גם בימינו, כתבו האחרונים שיש חשיבות בעליה לרגל בזמן הזה. כהבנה זו מרחיב בשו"ת התשב"ץ:

וחלוק גדול יש בין קדושת הארץ לקדושת המקדש שקדושת המזבח וירושלים היא מפני השכינה ושכינה אינה בטילה... ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימת שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות, ויש בזה רמז במדרש קינות ובמדרש שיר השירים... ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום. כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר מג' מאות איש, כלם הם נכנסים שם ויושבים רווחים - כי עדיין היא בקדושתה וזה סימן גאולה שלישית (ח"ג סי' ר"א).

התשב"ץ עוסק בתשובה זו בהבדל שבין קדושת המקדש ובין קדושת הארץ, ומדגיש שקדושת המקדש לא בטלה. כראיה לשיטה זו הוא מביא בסיום תשובתו את העובדה שאנשים עולים לרגל, דבר המעיד שקדושת המקדש עדיין קיימת. התשב"ץ מבין שיש עניין לעלות לרגל גם בימינו והמצווה אינה תלויה בבנין הבית אלא בקדושת המקום.

דברים דומים כותב המהר"ץ חיות:

יש לומר, דבזמן שבית המקדש קיים היתה עליה לרגל לחוב, אם כן גם בני בבל הלכו שם לרגל לירושלים... אף על פי דאין עליהם חוב... מה שאין כן אחר החורבן דגם בארץ עצמה מצוות עלייה לרגל איננה חובה כיוון דבית המקדש חרב, ורק הלכה דמותר להקריב אף על פי שאין בית...

7. ראו גם בשו"ת יחל ישראל סימן כט.

8. לגבי שיטת הרמב"ם בקדושת מקום המקדש בזמן הזה עסקנו לעיל בפרק מד.

והנה מכל אלו המקומות עדיין אין הוכחה... דלמא עלו לרגל להתפלל שם... בכל זאת גם לדין קשה הרי אחר חורבן בית המקדש אין חוב לעלות לרגל ולהקריב קרבן ראייה. ועל כן דעהם קבעו זמן לעצמם ברגל להשים לירושלים פעמיהם להתפלל שם, ועלו זאת ברגל לעשות זכר לשמחת ולעבודת החג שהקריבו בעת שהיה המקדש קיים... (שו"ת עו, ג)

גם כאן אנו לא רואים במפורש שיש מצווה לעלות אלא הנהגה טובה שייסד העם. אחרי שהציבור נהג בדרך זו יתכן וכאשר עולים לרגל יש בכך קיום מצוות עשה של ראיית פני ה' ברגל. כיוון זה משמע בדברי הרב עובדיה יוסף:

מכל מקום גם בזמן הזה נהגו קהלות ישראל מכל הארץ ומחוץ לארץ לעלות לירושלים ולכותל המערבי, מפני שקדושתן מפני השכינה, ואין השכינה בטלה לעולם... לפיכך אין ספק שמצווה לעלות לירושלים גם בזמן הזה לראות פני מלך חיים, להסתופף בחצרות ה' בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ובפרט בכותל המערבי אשר לא זהה שכינה משם. (יחווה דעת א, כה)<sup>9</sup>

והואיל והשכינה נשארה בבית המקדש, העולה לרגל מקבל פני שכינה ומקיים בכך מצוות עשה מהתורה להיראות לפני ה' ברגל<sup>10</sup>.

### קיום פורמלי ורצון התורה

ראינו לעיל כי הגדרת מצוות ראייה לשיטת הרמב"ם קשורה בהבאת קרבן לבית המקדש. יתכן כי לא ניתן לקיים את המצווה כהגדרתה (לשיטת הרמב"ם) בימינו, אך את רוח המצווה ורצון התורה ניתן למלא גם בימינו. הרמב"ם מתייחס במורה הנבוכים לטעם מצוות עליה לרגל:

תועלתה של העלייה לרגל טעמה ידוע, בגלל התחדשות התורה הנובעת מאותה התכנסות כתוצאה מן ההיפעלות והאחוה שבין האנשים. ובמיוחד מִצֻּוֹת הַקֶּהֶל, שטעמה ברור: למען ישמעו ולמען ילמדו וַיֵּרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. (ג, מו)

הרמב"ם מסביר את מצוות עליה לרגל, בפרק שדן במצוות שנמנו בספר עבודה וקורבנות. אך יש לשים לב שהמטרה של הקרבת הקורבן קשורה לערכים ששייכים גם כאשר לא מקריבים את הקורבן. המשמעות של ירושלים, והמפגש עם פני השכינה יכולים להתקיים גם ללא קרבן, כאשר יש בעליה זו קיום של רצון התורה ללא גדר המצווה הפורמליים. הרמב"ם הפנה בדבריו להסברו על מעשר שני (בפרק לט), שם הוא מסביר בצורה דומה

9. ראו גם בדרך זו בשו"ת משנה הלכות יב, תפב.

10. לגבי השאלה האם קיום מצוות עליה לרגל הוא בעליה להר הבית, ביקור בכותל או ברחבי העיר ירושלים, ראו לעיל בפרק מד לגבי היחס בין העיר והמקדש.

את טעם הבאת מעשר שני לבית המקדש. יתכן והטעם זהה בשניהם ולמרות שגדרי המצווה לא מאפשרים לקיים את המצוות בימינו, אם עולים לרגל יש בכך קיום מצוות ורצון התורה.

### אחרית דבר - עמידה לפני ה'

מצוות ראייה קשורה בבסיסה לעליה לרגל לבית המקדש והקרבת קרבן ראייה. במצוות ראייה האדם מגיע למקום השכינה ועומד לפני ה'. מנהג העולם הוא לקיים מצווה זו גם בימינו על ידי הגעה פיזית למקום הסמוך למקדש, או לעיר ירושלים ולעמוד לפניו גם ללא הקרבת קרבן. בהחלט יתכן שאין חיוב לעלות לרגל בזמן הזה, אך קיימת משמעות דתית להגעה לירושלים ואף קיום בפועל של מצוות ראייה.

עליה לרגל מהווה נדבך נוסף למצוות שמחה שמשמעותה עמידה לפני ה'. ראינו שפסוקי התורה מדגישים שמצוות שמחה קשורה לעמידת האדם מול ה'. גם במקרים האחרים בהם הובאה חובת שמחה, מדובר כאשר האדם אוכל קרבן או מעשר לפני ה' בבית המקדש ובירושלים.

נראה שלאחר החורבן ישנה הרחבה שניתן לעמוד לפני ה' לא רק בבית המקדש:

תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר: 'זבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' א-להיך'. ועכשיו שאין בית המקדש קיים - אין שמחה אלא ביין, שנאמר 'ויין ישמח לבב אנוש'. (פסחים קט, א)

בזמן שבית המקדש היה קיים מצוות שמחה הייתה על ידי אכילת בשר הקרבן. לאחר החורבן מקיימים את מצוות השמחה בעזרת שתיית יין. המובן הראשוני של עמידה לפני ה' הוא הגעה לבית ה', בית המקדש. רבי יהודה בן בתירא מרחיב ואומר שלאחר החורבן עלינו לראות את הקב"ה בכל מקום, ובדרך זו ניתן לקיים את העמידה לפני ה' ומצוות שמחה.

הרב סולובייצ'יק עמד על רעיון זה בנוגע למצוות שמחה במועדים. העיקרון שעומד מאחורי דבריו הוא שמצוות השמחה במועד נובעת מהעמידה לפני ה', ועצם המפגש עם הקב"ה במועד הוא היוצר את השמחה אצל האדם:

גם בשמחת מועדים הכללית, על אף התלבשותה בצורת פינוק הגוף, צפון קיום שמחה שבלב פעולה נפשית- רוחנית. במה מתבטאת מהות שמחת הלב? בהרגשת נוכחות ה' והתדבקות בו. יש לה להלכה השוואה פשוטה: שמחה = עמידה לפני ה'. האדם שמח כשהוא עומד לפני ה', כשהוא סר מעליו- פקע הגיל. במלה אחת - קיום שמחת יום טוב מושרש בחווית ההתחברות לא-לוהים, לא בפעולה פיסית של אכילה ושתייה, המהווה רק טכניקה של קיום המצוה, לא הקיום עצמו...

עיקר ההנחה כי ישנו זיהוי הלכתי של שמחה ועמידה לפני ה', מבוסס על סוגיית הגמרא במועד קטן... כשנעמיק שאלה ונחדור לתוך כיבשונה של הלכה זו, נמצא, כי עיקר ההפקעה נגזר במהות ההלכתית של חווית השמחה והאבלות. הראשונה היא תודעת עמידה לפני ה'. השנייה, גירוש ופרישה מאת פני ה'. סמוכים לדבר, הגמרא



## מז. עליה לרגל בזמן הזה | 427

קבעה כי "כוהן גדול כל השנה כרגל דמי" ... הבאור פשוט הוא: כוהן גדול, ש"תמיד הוא במקדש" ושאף ביציאתו לא פקעה ממנו חלות זו, אינו נוהג אבלות, שפירושה התרחקות מה'... משום שחובתו לעמוד תמיד לפני ה' ולהיות במקדש.

(ובקשתם משם הערה 19 עמודים 209-212)<sup>11</sup>



---

**11.** ראו גם שיעורים לזכר אבא מרי חלק ב, שיעור בנושא אבלות, עמודים רג-ריב.